

ЕКОЛОГІЧНИЙ ОБЛІК ЯК ЗАСІБ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

Проблема інтеграції України у сучасний європейський економічний простір має багатоаспектний характер. Однією з проблем, яка потребує негайного розв'язання, є гармонізація вітчизняної системи бухгалтерського обліку з міжнародними стандартами обліку та фінансової звітності. На сьогоднішній день приведення у відповідність з міжнародною практикою ведення традиційного фінансового обліку та формування звітності є недостатнім, що обумовлює необхідність орієнтувати інформаційну облікову систему на майбутнє, зосереджуючи увагу на перспективних напрям розвитку обліку і системи фінансової звітності.

У процесі аналізу наукової літератури виявлено, що єдиного визначення екологічного обліку немає. На нашу думку, найбільш влучне поняття екологічного обліку визначено як систему виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення і підготовки релевантної інформації про діяльність підприємства у сфері природокористування з метою передачі її внутрішнім і зовнішнім користувачам для прийняття оптимальних рішень [1].

Інформаційною основою процесу ухвалення управлінських рішень є дані бухгалтерського і податкового обліку підприємства. Нині інформація про природоохоронну діяльність та екологічні витрати підприємств відображаються розрізнено, без урахування їх економічного змісту [2].

Екологічні проблеми безпосередньо впливають на виробничогосподарську діяльність підприємств та їх фінансовий стан. Як свідчить практика, витрати і зобов'язання, обумовлені природоохоронною діяльністю, стають настільки значними, що недостатня увага до них істотно збільшує ризик спотворення картини фінансового стану підприємств, що формується в бухгалтерському обліку і звітності. А це, у свою чергу, відображається на об'єктивності і ефективності ухвалення управлінських рішень, які формують екологічну спроможність суб'єктів господарювання, що може значно змінювати інвестиційну привабливість, конкурентоспроможність та, в цілому, імідж підприємства.

Зростання залежності суспільного розвитку від стану навколишнього природного середовища зумовлює необхідність економічного та екологічного пріоритетів. У зв'язку з цим вагомим результатом міжнародних екологічних дискусій та досліджень слід вважати визнання концепції сталого розвитку. Основна ідея даної концепції достатньо проста: забезпечити гармонізацію у взаємовідносинах між суспільством та навколишнім природним середовищем, економікою та екологією. На сьогоднішній день найбільш конкретно окреслені такі елементи концепції, як екоефективність та екосправедливість [3].

Екоефективність може бути визначена тільки на основі даних екологічного обліку. У зв'язку з цим, у системі екологічного обліку необхідно накопичувати інформацію про витрати на природоохоронні заходи, вести облік екологічних зобов'язань та відображати екоінформацію у фінансових звітах. Не зважаючи на те, що у діючому Плані рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій не враховані аспекти формування екологічної інформації, питання обліку витрат природоохоронної діяльності можна розв'язати. Більш проблематичним є питання обліку екологічних зобов'язань, оскільки досить складно оцінити таке зобов'язання на тривалу перспективу. Тому, вважаємо за доцільне розробку окремого П(С)БО щодо зобов'язань з відшкодування екологічної шкоди. У даному П(С)БО слід викласти зміст поняття «екологічне зобов'язання», зазначити умови його визнання, способи оцінки та методи розрахунку, розкриття інформації у звітності.

Інформаційною основою процесу ухвалення управлінських рішень є дані фінансового і податкового обліку підприємств, але на сьогоднішній день інформація про природоохоронну діяльність та екологічні витрати підприємств відображаються розрізнено, без урахування їх

* Науковий керівник – Поливана Л.А., к.е.н., доцент

економічного змісту. В більшості випадків поточні екологічні витрати не систематизуються, а містяться в загальних показниках собівартості продукції. Інформація про них може бути отримана лише за допомогою вибірки з первинних документів, статистичних розрахунків і експертних оцінок [4].

Відокремлення екологічних витрат у самостійну калькуляційну статтю (чи статті) є виправданим, але це вимагає складання планового кошторису відповідних витрат, що на даний час на підприємствах не здійснюється.

Таким чином, метою екологічного обліку є забезпечення формування екологічної інформації в бухгалтерському обліку для оптимізації природоохоронних витрат, підвищення ефективності використання матеріалів, зменшення відходів і викидів, зниження екологічного ризику і негативного впливу на навколишнє середовище, ухвалення обґрунтованих управлінських рішень.

Екологічний облік може бути розділений на три підсистеми [5]:

1) внутрішній – призначений для збору екологічної інформації у фізичних одиницях для внутрішніх управлінських рішень. Він є необхідною умовою для функціонування системи екологічного менеджменту та прийняття оптимальних управлінських рішень;

2) зовнішній – надає інформацію для зовнішніх користувачів, які турбуються питаннями охорони навколишнього середовища (громадськість, засоби масової інформації, органи влади, інвестори);

3) інші облікові системи – є засобом правильної оцінки екологічних податків і зборів.

Управління і контроль екологічно відповідального керівництва підприємством, а також складання екологічної звітності у розвинених країнах ґрунтуються на екологічно диференційованому, точніше – розширеному бухгалтерському обліку. Диференціації підлягає облік витрат і результатів, порядок визначення прибутків і збитків, баланс і виробничі статистичні дані.

Екологічний облік доцільно розглядати на таких рівнях: на рівні організації – в контексті як управлінського обліку, так і фінансового обліку; на географічному та геополітичному рівнях – інформація екологічного обліку збирається для оцінки стану окремих екосистем, екологічної та економічної безпеки конкретних країн та всього світу.

Як основні складові екологічного обліку пропонуються:

- екологічний фінансовий облік, звітність (зовнішня) та екологічний аудит (зовнішній);
- екологічний менеджмент, екологічний управлінський облік і аналіз, екологічна звітність (внутрішня), екологічний аудит (внутрішній) і екологічний контролінг;
- статистичний (еколого-економічний) облік і звітність.

Необхідними передумовами становлення та основою для розвитку екологічних аспектів бухгалтерського обліку є:

1) наявність внутрішніх та зовнішніх стимулів для екологічної активності підприємства, в тому числі:

– потреба у додатковому прибутку від ефективного і економічного використання сировини і матеріалів, що пов'язано з жорсткою конкуренцією на світовому ринку в умовах обмеженості ресурсів;

– наростаючий тиск з боку суспільства, різноманітних інстанцій на діяльність підприємств щодо покращення його екологічних характеристик;

2) обмеження деяких підходів традиційного бухгалтерського обліку стосовно ефективності витрат, пов'язаних з навколишнім середовищем.

Запропоновані заходи щодо вдосконалення екологічних аспектів фінансового обліку дозволять забезпечити всіх зацікавлених користувачів необхідною інформацією для забезпечення еколого-економічної безпеки суб'єктів господарювання.

Вдосконалення системи бухгалтерського обліку, а саме розвиток його екологічних аспектів у складі інформаційного забезпечення управління підприємством, забезпечить можливість планування, контролю, аналізу, прогнозування екологічних витрат, точнішого визначення економічної ефективності природоохоронних заходів, оцінки економічних збитків, які заподіюються забрудненню навколишнього середовища.

Література.

1. Лук'яніхин В.А. Облік екологічних витрат в системі управління підприємствами / В.А. Лук'яніхин, Т.А. Кірсанова // Вісник СумДУ. – 2001. – № 6 (27), 7 (28). – С. 89-100.
2. Методи оцінки екологічних втрат: [монографія] / За ред. Л.Г. Мельника та О.І. Карінцевої. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2004. – 288 с.
3. Новак У.П. Екологічний облік як інструмент сталого розвитку / У.П. Новак, О.І. Тарканій // Економіка: проблеми теорії і практики: зб. наук. праць. – Вип. 245: в 5 т. – Т. 2. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2008. – С. 309-313.
4. Хлобистов Є.В. Екологічна безпека трансформаційної економіки / Є.В. Хлобистов // РВПС України НАН України; відп. ред. С.І. Дорогунцов. – К.: Агентство «Чорнобиль інтерформ», 2004. – 336 с.
5. Максимів Л.І. Тенденції розвитку екологічно орієнтованого бухгалтерського обліку / Л.І. Максимів // Бухгалтерський облік і аудит: науково-практичний журнал. – 2005. – № 5. – С. 18-23.

СОЛОМАТИНА І.О.*

*Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка*

СУТНІСТЬ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА

Україна є одним з найбільших виробників зерна в Європі, збираючи щорічно 45,0-60,0 млн. т. Крім того, за останні десять років країна перетворилась у найбільшого експортера зерна в регіоні [5]. Зернове господарство відіграє важливу роль в аграрному секторі України, забезпечуючи стабільне постачання населення хлібом і хлібобулочними виробами, а також сировиною для промислової переробки. Виробництво продукції зернових культур має важливе місце у сільськогосподарському виробництві. Зернові займають найвищу питому вагу в структурі посівних площ та валових зборів продукції серед інших сільськогосподарських культур. Це можна пояснити їх винятковим значенням та різнобічним використанням.

Виробництво, переробка і експорт зерна в Україні дають суттєві грошові надходження до бюджету і є важливими сферами працевлаштування населення країни [7, с. 5]. Крім того, зернова галузь країни має суттєвий потенціал розвитку, пов'язаний, перш за все, з наявністю багатих земельних ресурсів і достатньої кількості кваліфікованої робочої сили. На сьогоднішній день, потенціал зернової галузі України оцінюється в 60,0-80,0 млн. т щорічного виробництва зерна і олійних культур. Цей фундаментальний фактор привертає до себе увагу великої кількості науковців та практиків, як всередині країни, так і за кордоном, і потребує подальшого поглибленого вивчення.

Значний вплив на функціонування зерновиробництва та зернового ринку має Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України». Він визначає основні форми та способи підтримки сільгоспвиробників з боку держави [2]. Відповідно до даного закону, основні функції щодо регулювання зернового ринку покладені на Аграрний фонд. Його основними завданнями є: проведення цінової політики в основних сферах агропромислового комплексу; виконання від імені держави функції кредитора на період дії режиму заставних закупівель окремих об'єктів державного цінового регулювання; формування державного продовольчого резерву об'єктів державного цінового регулювання виключно для здійснення товарних та фінансових інтервенцій.

* Науковий керівник – Романюк І.А., к.е.н., асистент